

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК II

Рівне – 2014

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. II / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2014. – 120 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 25 лютого 2014 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

РОМАНИШИНА Н.В., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕЗНОСКО ЮЛІЯ	
Детективний сюжет у романах Євгенії Кононенко «Імітація» та «Зрада».....	7
ЄВГЕЙЧУК ОЛЕНА	
Вивчення художнього твору в контексті творчості письменника як складова навчально-методичної системи	12
КОСТЮКОВИЧ ЯНА	
Експресіоністична модель творчості Осипа Турянського: автобіографічна повість «Поза межами болю. Картина з безодні»	15
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА	
Авторська модель героя у романі В. Винниченка «Лепрозорій».....	19
КУТІНОВА МАРІЯ	
Дискурс містичного у повісті «Віки плывуть над Києвом» Антона Нивинського	25
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА	
Осмилення традиційної культури у романі Марії Матіос «Солодка Даруся»	29
МИСЮК ОЛЬГА	
Сучасна дитяча література у просторі Інтернету	34
МІНІЧ ОЛЬГА	
Своєрідність любовних історій у прозі Люко Дашвар	39
ОЛЕКСЮК АНТОНІНА	
Місто Рівне: концептуалізація топосу на літературній мапі («Рівне / Ровно (стіна): нібито роман» (2001) Олександра Ірванця).....	42
ПАНАЦУК ІРИНА	
Репрезентація національних характерів у романі Івана Нечуя-Левицького «Князь Ієремія Вишневецький».....	46
ПАРХУТА ЮЛІЯ	
Інтеграція навчального процесу як дидактична умова підвищення якості освіти школярів	50
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Інваріанти постаті жінки-матері у творах Володимира Винниченка (на основі драми «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» та роману «Записки Кирпатого Мефістофеля»)	53
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА	
Родинні драми у романі Люко Дашвар «Мати все»	58

РАДЧИК МАРИНА	
Незавершені «Вальдшнепи» М. Хвильового як генератор нових культурних смислів: повість «Аглая» А. Сокола та художній фільм «Вальдшнепи» (режисер О. Муратов)	61
РЕГРУТ ПАВЛО	
Роздвоєння особистості у психологічних студіях Миколи Хвильового та Михайла Коцюбинського	66
РОЗГОН КАТЕРИНА	
Психоаналітичні ідеї в літературі високого модернізму 1920-х років (повість «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича)	72
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Минуле крізь призму приватного досвіду (роман Володимира Лиса «Століття Якова»)	77
СОЗОНІК МАРІЯ	
«День гніву» Юрія Косача: літературна версія воєнного роману	82
СТРАВІНСЬКА ОКСАНА	
Вивчення творчості І. Нечуя-Левицького в школі як методична проблема	88
ТКАЧУК ВАЛЕРІЯ	
Постать інтелігента в контексті естетичних пошуків української модерної літератури	91
ШОСТАК ОЛЬГА	
Новела Івана Франка «Сойчине крило» – твір про еміграцію й декадента	96
ЯКОВЛЕВА ОЛЕКСАНДРА	
Новела Тані Малярчук «Жінка і її риба» крізь призму «Закону Борхеса».....	105
<i>Шевченківський конкурс студентських наукових робіт</i>	
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Постать жінки-матері у творах Тараса Шевченка.....	109
САЙКО ОЛЕНА	
Бунтівник як героїчна модель Тараса Шевченка («Гайдамаки») та Михайла Коцюбинського («Дорогою ціною»).....	113
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Жанр псалмів у поетичних доробках Тараса Шевченка та Петра Карманського	117

CONTENTS

BEZNOSKO JULIJA Detective devieces in plot of the novels <i>Imitatzija (Imitation)</i> and <i>Zrada (Betrayal)</i> by Yevgeniya Kononenko	7
YEVHEICHUK OLENA Context of Writer's Creative Works in Teaching of Fiction to Be an Element of Methodical System	12
KOSTYUKOVYCH JANA Expressionistic Mode of Osyp Turyanskyi's Writings: Autobiographical Narrative in <i>Poza mezhamy bolyu. Kartyna z bezodn'i (Out of pain limits. Painting from a Abyss)</i>	15
KOSHYNSKA TETYANA Author Model of Hero in Novel <i>Leprosarium</i> by Volodymyr Vynnychenko	19
KUTINOWA MARIYA Discourse of mystique in romance <i>Wiky plywut nad Kyiv'om (Ages to be passing beyond Kyiv)</i> by Antyn Nyvynskyi	25
MAIDANETS OLGA An Idea of Traditional Culture in Novel <i>Solodka Darusya (Sweet Darusya)</i> of Mariya Matios	29
MYSYUK OLGA Contemporary Children Literature in Internet Media.....	34
MINICH OLGA Original Elements in Love Stories of Lyuko Dashwar's Prose.....	39
OLEXYUK ANTONINA Rivne a Town: to Write down a Concept Having Got from the Topos on Literary Map	42
PANASCHUK IRYNA Representation of Nation Characters in Novel <i>Jeremiah Vyshnevezkyi the Prince</i> by Ivan Nechui-Levytskyi	46
PARCHUTA JULIYA Integration in Teaching Process as Didactic Basis to Rise Level of Pupil Education.....	50
PAKHNIUK KATHERYNA Invariants of a Mother-figure in Volodymyr Vynnychenko's Writings	53
PYLYPCHUK OLENA Family Conflicts in Novel <i>To be Possessed Everything</i> by Lyuko Dashwar.....	58

RADCHYK MARYNA

Unfinished Novel *Valdshnepy (Woodcocks)* by M. Hvylovyyi to Be a Generator of New Cultural Senses: Tale *Aglaya* by A. Sokhola and Film *Valdshnepy (Woodcocks)* by Producer O. Muratov..... 61

REHRUT PAVLO

An Idea of Split Personality in Psychological Fiction of Mychola Hkvylovyyi and of Mychailo Kotsyubynskyi..... 66

ROZGON KATHERYNA

Psychoanalytic Theses in Fiction of High Modernism in 1920-th Years (Tale *Smert' (Death)* by B. Antonenko-Davydovych)..... 72

ROZEMBOVSKA IANNINA

Past in the Light of Personal Experience (Novel *Stolittya Yakova (The Century of Jacob)* by Volodymyr Lys) 77

SOZONIK MARIA

Den Hniwu (Dies Irae) by Yuriy Khosach as fiction version of battle novel..... 82

STRAWINSKA OXANA

Problem with Methods in School Teaching of Creative Works by I. Nechui-Levytskyi..... 88

TKHACHUK VALERIYA

Figure of Intellectual in Context of Aesthetics Tendencies of the Ukrainian Contemporary Literature..... 91

SHOSTAK OLGA

Short Story *Soichyne Khrylo (Jay Wing)* by Iwan Franko Is an Writing about Emigration and Figure of Decadent..... 96

YAKOVLEVA OLEXANDRA

Short Story *Zhinka ta jiji ryba (Woman and Her Fish)* by Tanya Malyarchuk in Prism of *Rule of Borges*..... 105

Contest of Student Study Dedicated to Anniversary of Taras Shevchenko's Birth

PAKHNYUK KATHERINE

Mother-figure in Shevchenko's Writings..... 109

SAIKO OLENA

Rebel as Hero Mode in Texts *Hajdamaky (Insurgents)* by Shevchenko and *Dorohoyu Tsinoyu (It Costs Dear)* by Mychailo Kotsyubynskyi..... 113

YAROSH TETYANA

Genre of Psalms in Poetry by Taras Shevchenko and Petro Karmanskyi..... 117

Яніна Розембовська

Науковий керівник – канд. філ. наук Кирильчук О.М.

МИНУЛЕ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРИВАТНОГО ДОСВІДУ (РОМАН ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА»)

У статті авторка намагається осмислити проблемно-тематичні особливості романістики Володимира Лиса. Зокрема, акцентується увага на осмисленні індивідуального виміру буття людини у контексті мілітарних конфліктів ХХ віку.

Ключові слова: роман, протагоніст, пам'ять, історія.

In the article the author tries to understand the problem-themed features of romance philology in the works of Volodymyr Lys. In particular, attention is focused on understanding the individual measurement of human's existence in the context of military conflicts of the twentieth century.

Key words: novel, the protagonist, memory, history.

Сучасний літературний процес демонструє яскраву тенденцію до розширення тематичних горизонтів та формування нової концепції персонажа. Постмодерне експериментування з гуманістичними цінностями, стильова колажність, перетворення тексту на мозаїку смислів провокують своєрідне повернення до реалістичної матриці письма, у котрій реанімується антропологічний вимір особистості. Така стратегія найкраще реалізується у площині осмислення досвіду минулого, особливо трагічного досвіду ХХ століття, коли буття української людини редукується тоталітарними системами. Романи Володимира Лиса зосереджують увагу саме на складних проблемах існування особистості у контексті досвіду минулого.

Метою нашої статті є дослідження проблемно-тематичного рівня роману Володимира Лиса «Століття Якова»

Цей роман став безперечним знаковим текстом української літератури останніх років. Популярності тексту сприяла проста, на перший погляд, фабула тексту – зображення долі головного персонажа крізь призму історії ХХ століття. Та водночас саме така модель набуває особливого смислового наповнення, оскільки трагедії та катастрофи минулого віку лишаються невід'ємною частиною сучасної колективної пам'яті українства. «Власне, роман і сприймається як така собі індивідуалізована версія історії України ХХ століття, історії, класично розказаної з перспективи «маленької» людини», – зазначає Роксоляна Свято [6].

Відгуки В. Агєєвої, О. Забужко, Є. Барана, А. Куликова, А. Дімарова, Я. Поліщука, Д. Павличка, Л. Скорини та інших літературних критиків лише підтверджували загальну позитивну рецептивну матрицю. Так, Оксана Забужко зазначає, що «серед засилля сучасного літературного силікону Яків зі своєю сімейною сагою впадав в око, як живий серед манекенів: він був справжнім – йому хотілося співпереживати. Жінки, згадуючи деякі епізоди, скліпували сльозу: атож, мелодраматичного в романі чимало, тільки чомусь

тому віриш...» [3, 5].

У свою чергу дослідниця Віра Агеєва наголошує на тому, що письменник «майстерно вписує інтимну біографію героя у велику історію. Так що «Століття Якова» – це й розповідь про кохання, і соціально-психологічна драма, і просто захопливий, насичений несподіваними поворотами сюжет, який не може залишати читача байдужим» [1]. Така стратегія зрештою не є новою і доволі активно використовувалася в різних епічних тестах ХІХ-ХХ століть, однак сучасна українська проза спорадично звертається до осмислення магістральних проблем національного минулого.

«Століття Якова» – сучасний та актуальний твір, на сторінках якого розкривається історія ХХ століття – революція, розшматування українських земель то Польщею, то СРСР, світова війна, але єдине у цьому буремному потоці подій лишається незмінним – життя людини, яка стає жертвою насилля, «гарматним м'ясом» в системі тоталітаризму, міжнародного та громадянського протистоянь. Прості люди, такі як Яків Мех, стають заручниками цього постійного круговороту насилля, однак життя навіть у таких умовах триває, і кожна особа намагається знайти своє місце у цьому світі, зберегти в собі миролюбство, гуманність, не жити жагою помсти, ненависті.

Роман Володимира Лиса надзвичайно актуальний, оскільки нагадує терези: на одній шальці – болоче минуле, на іншій – сьогоднішнє, на одному рівні ніколи не будуть, але й розірвати їх не можна, і спільне те, що в різний період ціна людського життя була різною, тому якщо покоління наших пращурів намагалося вижити, не зламатися, здавалося б усе страшне відбили на собі, то завдання теперішнього – просто бути людьми.

Володимир Лис із перших сторінок «направду доброї книжки» (О. Забужко) знайомить нас із позитивним дідусем, який порівнює себе зі старим, облізлим котом. Автор не зводить сюжет твору до передбачуваних читачем епізодів, а творить збірний образ героя-Якова, на долю якого випадають знакові моменти української історії ХХ століття – сучасність переплітається з минулим, і в цьому часопросторі є все: любов, біль, зрада, страждання, служба, війна, покірність і навіть безпорадність. На нашу думку, у романі можна виділити кілька магістральних питань: людина і війна, польсько-українські взаємостосунки, українці і тоталітаризм. Однак письменник не намагається осмислювати їх як абстрактні проблеми колективного національного буття, а, навпаки, акцентує увагу на виключному індивідуалізованому вимірі. Проте особистісний рівень переживання Яковом катастроф ХХ віку особливо підсилює емоційний пласт та дозволяє заглибитися в «хворобу», бо читача не покидає відчуття, що з мільйона таких «маленьких історій» складається національна пам'ять українства.

Відтак невід'ємною складовою твору є категорія часу, оскільки автор через спогади героя розкриває історію родинних стосунків, суспільних та історичних подій. Автор свідомо не героїзує свого протагоніста, поміщаючи його в простір поза будь-якими сторонами ідеологічних протистоянь. Яків

Мех – аполітична «маленька людина», що сприймає цінність «великого» світу через призму власного буття. Зрештою і питання патріотизму вимірюється виключно в координатах «малої батьківщини» героя.

Мілітарні конфлікти ХХ століття загострюють екзистенційний вибір Якова, котрий мимоволі опиняється учасником як глобальних, так і локальних протистоянь. Яків не сприймає війну як масштабну боротьбу між «добром» і «злом», бо селянин-поліщук стає лише заручником тотального знищення людини людиною. А відтак єдиним життєвим прагненням у такій межовій ситуації постає бажання вижити, навіть не заради себе, а задля родини, збереження котрої є найбільшою життєвою цінністю: «Смерть, то й смерть, чому бути — того не минути. А вдома у нього ж не їдна дитина, а цілих четверо» [4, 176].

Ярослав Поліщук зазначає, що апогеєм протистояння Якова й епохи невинно загиблих стає Друга світова війна: «/.../в її інтерпретації Володимир Лис виразно опонує радянським історіографам та донині чинним стереотипам війни, які визначають масову свідомість наших співгромадян. Для Якова та його земляків ця страхітлива подія почалася не 1941-го, а таки 1939-го, коли їх було мобілізовано в польське військо. А завершилася не з переможеними салютами над Кремлем 1945 року, бо ще кілька літ тривала кривава боротьба з тоталітарною сталінською владою» [7, 181].

Автор вибудовує образ стихійного зла, некерованої сили, яка руйнує, ламає, впливає на свідомість героя, і перед Яковом стоїть лише одне завдання, як втекти і вижити, побачити і зберегти сім'ю. Персонаж не налаштований на радикальні рішення, виступає швидше свідком, ніж учасником, не стріляє на війні, проте убиває в мирному середовищі, тобто свідомість героя завжди перебуває у виборі – зрада чи компроміс, служба чи колаборанство, але все-таки перемагає тактика продовжити рід: «Серед страшної кривавиці стоїть він, простий, тико й того, що трохи грамотний поліщук Яків Мех, по-вуличному Цвіркун. Стоїть альбо рухається то в еден бік, то в другий. Його переставляють, мов пішака на якій дошці незбагненої гри чи, гірше того – здмухують, як мурашу, що от-от можуть роздушити. Він сам рушає посеред тої смертельної крутаниці, намагаючись втекти і вижити» [4, 140-141].

Володимир Лис простежує унікальний шлях людини, яка зуміла зберегти гідність, завдяки терплячості і гуманності, поведінка Якова Мехи не що інше, як реакція на зло, на владу, яка постійно впливає, вривається у спокійне й розмірене життя волинських селян. Як і очевидці на яву, так і Яків неодноразово наступає на стежку смерті, автор зумів по-новому спроектувати проблему війни і людини в ній, відтворити не лише згубні наслідки кровопролиття, які відчутні навіть сьогодні, а й продемонструвати зміну людської психіки, яка під тиском смерті, крок за кроком на мінному полі, не здається у безвиході, не кидається під кулі, а бореться до останнього, сподівається і вірить у Бога, не дарма, що Платонович перед століттям прочитав: «І коли це тлінне одягнеться в нетління, а це смертне одягнеться в безсмертя тоді збудеться написане слово: Смерть поглинута

перемогою. Де твоя , смерте, перемога? Де твоє, смерте, жало? Жало смерті – гріх, а сила гріха – закон. Нехай же буде дяка Богові, який дає нам перемогу через Господа нашого Ісуса Христа"» [4, 231].

Власне саме родинне життя Якова Меха увиразнює головні конфліктні лінії роману. Найбільш промовистим та контроверсійним є асимілювання «уродзюної шляхтянки» до чужої української культури і мови, перетворення Зоф'ї М'ялковської на дружину-селянку. Однак в основі такого перетворення лежить перш за все єдність людських душ, що долає непереборні етнічні кордони. Польсько-українські стосунки в ХХ столітті набули особливо гострого протистояння, що подекуди переростало у кровопролиття. Добровільне «українізування» дружини Якова в авторській стратегії підкреслює модель мирного подолання міжнаціонального протистояння. Окрім цього, важливою виглядає і сама перспектива співіснування української патріархальної культури з польською, тим самим увиразнюючи мультикультуральний простір Західної України.

Втім, потрапляння сина Якова у російське геокультурне середовище призводить до виразної денаціоналізації Артема, який на ментальному та психологічному рівнях втрачає зв'язок з рідним краєм. Показовим є те, що син намагається спілкуватися з батьком саме російською мовою, тим самим підкреслюючи власну інакшість, акцентуючи на аксіологічній відмінності світів, котрі вони репрезентують. Мовний фактор постає традиційним маркером демонстрації втрати національного чуття українця під тиском імперської асимілятивної політики. Проте автор роману свідомо повертає Артема додому, ніби зазначає, що викорінення або забуття свого національного обличчя неможливе.

Найтривожніший епізод для читача – столітній ювілей Якова. Володимир Лис зізнається: «Хто такий Яків? Цей образ я створив із п'яти людей. Це мій дід Федір Кусько. Потім є ще мій земляк-односелець, він справді привіз полячку з армії, теж Зося. Денис Івануха, йому йшов 102 рік... І той же Лонюк – сотий рік пішов. Він, як і мій герой, в березні 1944 року потрапив в облаву. Як із Яковом, так і сталося з Андрієм Тимощуком. Був невеликий плацдарм на березі Сяну (в романі – Морави), його обстрілювали німці. Сиділи день, другий, страшенно мучила спрага. Німці не допускали до води. Солдат набирав воду, йшов угору і його вбивали. Ніби гралися» [5].

Ніхто не говорить, що Яків безгрішний, навпаки; проте чомусь саме він зумів зберегти в собі людину, дожити до ювілею, чи не тому, що його духом керував Творець, чи не тому, що любов і віталізм переважали над петлею війни, хтозна, можливо, Яків на день народження отримав подарунок – прощення, безсмертя душі.

Варто зазначити, що герой вміє поєднувати в собі інстинкт самозбереження, а саме через призму свого діалекту, оскільки сміються з його вимови та Яків все-одно говорить по-своєму, тобто можна говорити про Людину-досвід, яка прожила все життя в одному селі, зберегла національну ідентичність і вийшла переможцем із нелюдського поєдинку зі своєю

епохою.

Поведінка героя не засуджується, а зводиться до певної місії – внуки, правнуки, і все ж таки ми, сучасники, не дбатимемо про елементарне виживання, а утверджуватимемо себе в умовах незалежної країни, і перед нами відкриватимуться інші питання життя. Проте така перспектива, виразно натякає автор, стала можливою завдяки витривалості столітнього Якова. Беззаперечним є й те, що це Людина-часу, яка увібрала в себе таємниці, незнані нам відповіді, підставила себе під кулі, витримала поетапне знущання, принесене історією.

Велике почуття добра і любові до світу, до людей, до життя зберіг Яків Платонович, можливо, саме це робить його довгожителем, книжку простою і реалістичною, а роман – цікавим, оригінальним, світлим: «І книжка ця – не тільки про дядька-поліщука, мужчину з вимираючої породи справжніх, якого, як тріску, жбурляло по водах вийшого з берегів ХХ століття, а й, якимсь таємничим чином, як то буває з напrawdę добрими книжками, – про кожного з нас?» [3, 6].

Роман Володимира Лиса «Століття Якова» через призму «приватної історії» «маленької людини» намагається осмислити складні екзистенційні виклики, що випали на долю української нації в ХХ столітті. Особистісний вимір буття Якова Меха оприявлює як індивідуальний досвід, так і ментальне національне чуття.

Джерела:

1. Агеєва В. Про роман «Століття Якова»/ В. Агеєва // Мій світ. – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2010/11/101104_book_lys_yakiv_sp.shtml.
2. Баран Є. Буття Якова на тлі століття української історії / Є. Баран // Літературна Україна. – 2013. – № 4. – С. 12.
3. Забужко О. Напrawdę добра книжка / О. Забужко // Володимир Лис. Століття Якова. – Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2010. – С. 5-7.
4. Лис В. Століття Якова / В. Лис. – Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2010. – 273 с.
5. Лис В. Роман «Століття Якова» я дописував навіть на вокзалі в Києві / В. Лис // Голос України. – Режим доступу: <http://golosukraine.com/publication/kultura/mystectvo/volodimir-lis-roman-stolittya-yakova-ya-dopisuvav-/#.UrbpFtJdU1a>.
6. Свято Р. З цього можна зробити, напrawdę, добрий сценарій, або деякі міркування про тріумфальний роман Володимира Лиса / Р. Свято // Літакцент. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/10/29/dvi-recenzji-na-bestseler-volodymyra-lysa>.
7. Поліщук Я. Герой без героїзму / Я. Поліщук // Літературно-художній журнал. – 2011. – №5/6. – С. 176-181.